

„GURA SATULUI“ — FOAIE LITERARĂ, SATIRICĂ ȘI MIXTĂ PENTRU COLONIA ROMÂNĂ DIN DARNIȚA

Izbucnirea și apoi desfășurarea războiului mondial din anii 1914—1918 au creat condițiile îndeplinirii aspirațiilor românești de realizare a unirii. Lupta românilor din Austro-Ungaria s-a conjugat încă din primul moment al marelui război cu aceea din România. Acest moment constituie unul din cele mai importante din istoria poporului român prin modul în care „... oamenii și-au oferit serviciile și viața pentru idealul de luptă națională și îndeplinirea statului național român unitar”¹.

Românii transilvăneni și bucovineni, prizonieri în Rusia, la știrea intrării României în război au cerut eliberarea lor din prizonierat și primirea lor în armata română pentru a participa la lupta împotriva Puterilor Centrale, pentru eliberarea pământului străbun de sub stăpînirea monarhiei austro-ungare și unirea cu România². În rîndul prizonierilor din Rusia, încă din luna septembrie 1916, se vorbește despre constituirea lor într-un corp de voluntari. În acest sens se adresează un memoriu din partea românilor prizonieri, semnat de Victor Deleu, în vederea organizării regimentului de voluntari³.

La insistențele guvernului român, guvernul țarist a consimțit în octombrie 1916 ca în schimbul prizonierilor germani și austrieci să permită

¹ E. Hulea, *Despre contribuția voluntarilor români la îndeplinirea Unirii*, în *Apulum*, XIV, 1976, p. 343—363.

² I. Vlad, *Voluntari transilvăneni și bucovineni*, în *Astra*, nr. 9, 1987, p. 8—9.

³ P. Nemoianu, *Corpul voluntarilor români în Rusia*, Lugoj, 1921; Idem, *Prima Alba Iulia. Voluntarii români în războiul pentru întregirea neamului*, Timisoara, 1922; Pompiliu Nistor, *Corpul voluntarilor români ardeleni-bucovineni. Istoricul înființării pînă la sosirea la Iași*, în *GazTrans*, 1922, p. 1—2; C. Kirițescu, *Războiul pentru întregirea neamului*, vol. I—II, București, 1925; T. V. Păcățian, *Jertfele românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Sătmăr și Maramureș aduse în războiul mondial în anii 1914—1918*, Sibiu, 1926; *Presa ardeleană pribeagă*, în *Almanahul presei române*, Cluj, 1926; V. Nițescu, *Douăzeci de luni în Rusia și Siberia*, Brașov, 1928; C. Enea, *Organizarea voluntarilor români din Rusia*, în *Studii*, 1968; E. Hulea, op. cit.; Ileana Florea, *Emil Monția — luptător pentru unire*, în *Ziridava*, X, 1978, p. 657—667; V. Vetișanu, *De la Iacob Deleu la Ioan și Victor Deleu — un crez de luptă — unitatea națională*, în *Fundația Drăgan*, I, 1978, p. 197—207; Șt. Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. I, București, 1983; L. Botezan, *Contribuții la problema recrutării de voluntari dintre românii transilvăneni ajunși prizonieri în Rusia în primul război mondial*, în *ActaMN*, XX, 1983, p. 273—291; Stan Constantin, *Contribuții aduse de voluntarii români transilvăneni și bucovineni la realizarea unității naționale românești*, în *ActaMP*, XI, 1987, p. 321—345; I. Vlad, op. cit.; S. Vasilescu, *Presa transilvănească în pribegie 1914—1918*, în *Familia*, 1988, nr. 9, p. 2—3; I. I. Șerban, *Primul corp al voluntarilor transilvăneni și bucovineni din Rusia (I)*, în *Apulum*, XXIV, 1988; idem, op. cit., (II), 1989.

treccrea în România a prizonierilor români. Comandamentul rus a dat un ordin circular tuturor comandanților de lagăre prin care se aproba plecarea din lagăre a prizonierilor români și concentrarea lor la Darnița lângă Kiev⁴.

Guvernul român a luat contact cu voluntarii români ardeleni și bucovineni în urma vizitei efectuate de locotenent-colonelul Pietraru în lagărul de la Darnița în ianuarie 1917. Pe baza raportului înaintat ministrului de război la 28 februarie 1917 și a consimțământului ulterior al marelui stat major rus s-a aprobat constituirea unui corp de voluntari, în număr de 30.000. În cele din urmă numărul voluntarilor recrutați s-a redus la 5.000, de asemenea și aria recrutării la circumscripția militară din jurul Moscovei⁵.

Darnița nu era un lagăr propriu-zis, ci un mare depozit de echipament și alimente. Existau magazine și barăci neîncălzite, neigienice⁶. Fluxul prizonierilor români spre Darnița a făcut să crească rapid numărul celor concentrați aici. În aceste condiții, conducătorii prizonierilor români, în frunte cu sublocotenentul Victor Deleu (avocat din Periceii Sălajului)⁷, s-au preocupat de organizarea lagărului pe baze noi și democratice: realizarea unui trai omenesc, înfăptuirea unității de simțiri și vederi, a unei discipline liber consimțite civile și militare rusești și românești. Pentru realizarea acestor deziderate s-a văzut necesitatea editării unui ziar românesc în lagăr. Datorită intervenției cenzurii rusești s-a oprit intenția voluntarilor români.

Cu toate greutățile ivite, Vasile Pașca, fost coleg de liceu al lui Octavian Goga, de care l-a legat o prietenie pînă la moartea poetului, membru al Comitetului studenților români din Cluj, al Casinei Române din Cluj, student și apoi absolvent al Facultății de medicină din Cluj în 1912, scoate foaia litografiată intitulată „Gura Satului — Foaie literară, satirică și mixtă pentru colonia română din Darnița”⁸. Ea avea drept scop educarea patriotică a prizonierilor români și era purtătoarea de cuvînt a Comitetului executiv⁹.

În colecțiile secției de istorie modernă a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei se află 6 numere cu suplimente umoristice ale acestei foi. Ele provin din donația Rațiu. Emilia Rațiu, soția marelui luptător și om politic român I. Rațiu, a avut o intensă corespondență cu ostașii români înrolați în armata austro-ungară și apoi cu prizonierii români. Probabil în schimbul publicațiilor din țară, pe care le trimitea pe front Emilia Rațiu, a primit aceste numere ale foi de la Darnița.

Deși nu deținem primul număr al publicației, care desigur prezenta programul și scopul apariției ei, articolele de fond ale numerelor existente exprimau clar preocuparea acesteia: înfăptuirea scopului final — România Mare, precum și strecurarea încrederii în acest ideal în sufletul celor

⁴ E. Hulea, *op. cit.*, p. 343; I. Vlad, *op. cit.*, p. 8.

⁵ E. Hulea, *op. cit.*, p. 347.

⁶ I. I. Șerban, *op. cit.*, p. 435.

⁷ V. Vetișanu, *op. cit.*, p. 202.

⁸ I. I. Șerban, *op. cit.*, p. 438—439; informațiile despre Vasile Pașca sînt primite de la Dr. Gh. Bodea.

⁹ I. I. Șerban, *op. cit.*, p. 438—439.

pe care împrejurările i-au făcut să creadă mai puțin în realizarea lui, a miilor de prizonieri din Rusia.

În articolul „De ce să fie...”¹⁰ se face apel la unire condusă de idealul realizării *României Mari și Învingătoare*: „Noi, cei de un singe și de o lege am venit cu scop sfânt și mare, iar nu pentru a face partide și dezbinări. ... Până la intrarea noastră în Armata Română ne considerăm deasupra tuturor partidelor, nu recunoaștem nimic altceva, decât pe Dl. căpitan Maxim de mai marele și mijlocitorul nostru, ce e recunoscut și de forurile rusești. Primim de cel mai intim sfătuitor al Domniei sale pe Dl. dr. Deleu și organizația de până acum, toate acestea le facem conduși de idealul să vedem o Românie Mare și Învingătoare”¹⁰.

Numărul următor al foii continuă aceeași idee. Este ilustrativ articolul „Să lăsăm”: „Să lăsăm la o parte interesele noastre mici, personale, care le-am adus de acasă... Să nu privim acum în cercul nostru mai strâns, ci să ne fie privirile țintite acolo departe spre Carpați după a căror coamă gem ai noștri sub jugul ungușilor și îngenunchiați în secret vor ruga pe bunul Dumnezeu să ne întărească energia fizică și puterea simțului ca să-i eliberăm. Ei ne așteaptă. ... Libertate, Egalitate, Fraternitate nu e numai lozinca națiunii mari ci e lozinca întregii ginte latine. Popor liber în țară liberă! Aceasta să ne fie singura dorință, singurul ideal. ... Să lăsăm din toate la o parte, numai un simț, un cuget ne așteaptă să ne conducă: România Mare liberă!”¹¹.

Pentru a se aprinde scînteia eroică de jertfă în rîndul prizonierilor români, foaia prezintă cele mai înălțătoare momente din istoria neamului cu figurile sale legendare. Articolul „Suflete părăginite” este semnificativ pentru însuflețirea voluntarilor români: „Stau, privesc și ascult pe cei ce mă înconjoară și involuntar mă gîndesc la umbrele marilor noștri voinici. ... în lupte străduindu-se pentru binele țării. Mă gîndesc atunci la Horea, Cloșca, Crișan și Iancu pe de o parte și pe de alta la pandurii lui Tudor Vladimirescu. Ei au fost în vremurile lor mici, suflete mari, inime nobile, care nu știau ce-i *Eul*, ei știau numai ce-i interesul comun. ... Ei au fost firi întregi, destoinici, obișnuite cu greul vieții, toți sufereau, toți s-au sculat și n-au cerșit mila nimănui. Au fost bărbați strămoșii noștri”¹².

Nu întîmplător au fost evocate faptele strămoșilor, ele avînd o mare importanță în momentele grele, de încercare. Articolul se încheie cu sublinierea imperativului momentului: „Străbunii noștri s-au dus pe căi neîntoarse și ne-au lăsat în urmă moștenire spada, pămîntul și cîntece de vitejie. Acum noi stăm în fața dușmanului și a venit rîndul nostru să netezim calea urmașilor noștri înainte: România Mare”¹³.

Istoria nu este doar o simplă catalogare a evenimentelor, ea întreprinde viața națiunii și conștiința națională, ele se exercită de fiecare dată în momente importante în viața națiunii. De aceea nu este întîmplătoare apariția unor articole cu titlurile: „Pagini din istoria neamului

¹⁰ *Gura Satului — Foaie literară, mixtă pentru distracție la colonia română din Darnița*, an. I, nr. 6, februarie 1917, p. 1.

¹¹ *Idem*, nr. 7, 18 februarie 1917, p. 1.

¹² *Idem*, nr. 8, februarie 1917, p. 1.

¹³ *Ibidem*.

după Dl. profesor Nicolae Iorga¹⁴, „Fragmente din M. Kogălniceanu¹⁵.

Străduința eroică a lui Victor Deleu pentru constituirea Corpului de voluntari români ardeleni și bucovineni la Darnița lângă Kiev s-a completat și prin influența sa asupra articolelor din „Gura Satului¹⁶.

În vederea integrării Corpului de voluntari în armata română, revista face cunoscută arma română prin descriere și ilustrație cu explicații, precum și comanda română¹⁷.

Foaia publică poezii, fragmente literare și cugetări adecvate momentului trăit de prizonierii români.

Caracterul satiric-umorist este realizat prin caricaturi și glume. Interesantă ni s-a părut caricatura însoțită de text, intitulată: „Ultima fotografie a lui Franț Ioska și Wilhelm“ Ce au vorbit ultima oară?: „Franț — Vezi voluntarii români sînt acei ce-mi erau mie cei mai credincioși! S-au aliat pentru tine contra mea!

Wilhelm — Îi sorbesc într-o lingură de apă!

Franț — Te vor sorbi ei, nu pricepi dobitocule? nu vezi își fac comitet și secții în contra noastră?¹⁸

Onisifor Ghibu aprecia: „Nici-o școală românească n-a dat suflete mai oțelite și voințe mai hotărîte decît școala Darniței. Ea a creat fanatismul ideii naționale și al voluntariatului¹⁹. La aceasta și-a adus din pînă contribuția și modesta foaie apărută în condiții grele la Darnița.

MARIA MAGDALENA JUDE

„THE GOSSIP OF THE VILLAGE“ — A LITERARY, MIXED JOURNAL FOR AMUSEMENT IN THE ROMANIAN COLONY FROM DARNIȚA

(Abstract)

The magazine entitled „The Gossip of the Village — a literary, mixed journal for amusement in the Romanian colony from Darnița“ appeared as a manuscript between February and April 1917, as an organ of the Executive Committee of the Romanian voluntaries, has contributed to the patriotic education of the Romanian prisoners from Darnița. The leading articles were real lessons of patriotism which have risen the moral of the Romanian prisoners. The magazine has maintained the belief in the change of the Romanian nation.

¹⁴ *Idem*, nr. 6, februarie 1917, p. 1.

¹⁵ *Idem*, nr. 8, 18 februarie 1917, p. 1.

¹⁶ V. Vetișanu, *op. cit.*, p. 201.

¹⁷ *Gura Satului — Foaie literară, mixtă pentru distracție în colonia română din Darnița*, an. I, nr. 6, februarie 1917, p. 2—3.

¹⁸ *Idem*, nr. 6, februarie 1917, p. 4.

¹⁹ I. I. Șerban, *op. cit.*, p. 439.

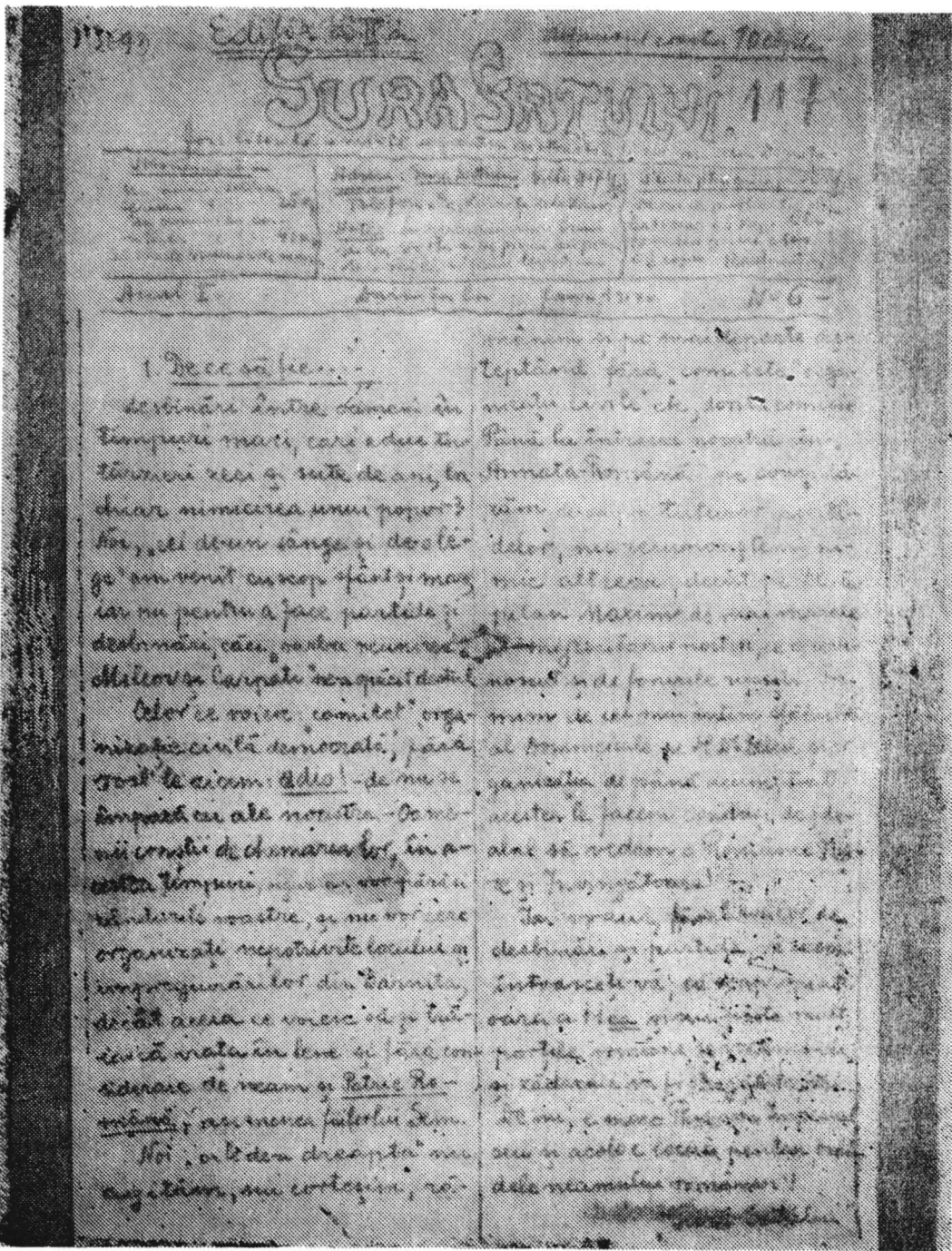

Fig. 1 — Gura Satului, foaie literară — mixtă — pentru distracție la colonia română din Darnița.